DOSYA - DERLEME

YAPISAL UYUM, KÜRESEL BÜTÜNLEŞME VE REFAH DEVLETİ

*Şerife TÜRCAN ÖZŞUCA**

Dünya çapında pek çok ülkenin seksenli ve doksanlı yıllarda uyguladığı ekonomik ve sosyal politakaların ana temasını yapısal uyum oluşturmuştur. Piyasa güçlerine daha fazla dayanma ve ekonomi yönetiminde devletin rolünün azalması olarak tanımlayabileceğimiz uyum sürecine, küreselleşme süreci eşlik etmiştir **(Ongun, 1999)**. Dünya Bankası'nın kalkınmada "piyasaya dost yaklaşım" olarak tanımladığı uyum süreci, küreselleşme süreci ile karşılıklı bağımlılık ve birbirlerini güçlendirme ilişkisi içinde dünya çapında bir gelişim içindedir. Küreselleşme süreci ile kastedilen dünya ekonomilerinin artan bütünleşmesidir. Ekonomik alanda hızı artan küresel bütünleşmenin temel göstergeleri, mal ve hizmet sektörlerinde hızı genişleyen dünya ticareti, yabancı sermaye yatırımları artışı, finansal sermaye akımlarıdır.

Uyum ve küreselleşme süreçlerinin önemli sosyo-politik sonuçlar ortaya çıkardığı bilinmektedir. Yeniden yapılanma politikaları ile, seksenli yıllardan başlıyarak refah devleti ya tasfiye edilmiş ya da sınırları oldukça daraltılmıştır. Küreselleşme, ulusal devletlerin ulusal düzeyde karar alabilme olanaklarını azaltmıştır. Yapısal uyum ve küreselleşme süreci, ülkeler içindeki ve arasındaki eşitsizliğin ve yoksulluğun yoğunlaşmasına neden olmuştur. Dolaylı olarak da bir dizi sosyal soruna katkıda bulunmuşlardır. Bu sürecin en önemli sonuçlarından biri, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemin ekonomik ve sosyal hedefleri üzerine kurulan ulusal uzlaşma ve toplumsal dayanışma gücünü azaltmış olmalarıdır **(Singh, 1991; Ghai, 1991)**.

Bu çalışmada, küresel ekonomik bütünleşeme kapsamında ele alınan yapısal uyum politikalarının, ortaya çıkardığı sosyal sorunlar irdelenerek; bu sorunları giderecek kurumsal düzenlemelerin gerekliliği ortaya konacaktır.

* *Doç. Dr. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi*

REFAH DEVLETİ, EKONOMİK KRİZ VE YAPISAL UYUM

1920'li yıllarda kapitalizmin yaşadığı ekonomik kriz, İkinci Dünya Savaşı sonrası dünya ekonomilerinin yeniden yapılanma süreci içinde aşılmıştır. Teorik temeli Keynes tarafından oluşturulan yeniden yapılanmanın temel ögeleri, refah devleti ve demokrasinin gelişimidir. Keynes'in teorik çözümlemesinde anahtar kavram talep yönetimidir. Bu kavram refah devletinin oluşumuna katkıda bulunmuştur. Refah devleti teori ve uygulaması, toplumsal kaynakların önemli bir bölümünün kullanımını pazar mekanizmasının dışına çıkartmıştır. Adil ve eşitlikçi bir toplum için, devletin ekonomiye müdahelesi esas alınmış; devletin ekonomideki rolü güçlendirilmiştir. Keynesyen talep yönetimi politikaları ile yüksek bir büyüme ve tam istihdam düzeyi sağlanmış; ücret ve çalışma koşulları iyileştirilmiştir. Sağlık, eğitim, konut, sosyal güvenlik alanında önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Hızlı ekonomik büyüme refah devletinin maddi kaynaklarını artırmış, diğer taraftan güçlenen işçi sınıfı, sendikaları aracılığıyla gelirin yeniden bölüşümünde önemli bir rol oynamıştır. Bu çerçevede kamu harcamaları ve vergi gelirleri GSYİH'dan artan oranlarda pay alabilmiştir. En büyük onbir OECD ülkesinde 1960 yılında kamu harcamalarının GSYİH içindeki payı yüzde 28'e, 1973'de yüzde 32.9'a ulaşmıştır. Vergi gelirleri ise 1965'de yüzde 28.1'e, 1979'da yüzde 34.6'ya yükselmiştir**(Boltho, 1992)**.

1970'lerde dünya ekonomisi krize girmiştir. Bunalım öncelikle uluslararası para sisteminin işleyişinde kendini göstermiş, Bretton Woods sistemi çökmüştür. Birçok OECD ülkesinde, 1973'teki ilk petrol şokunu izleyen yıllar, düşen büyüme oranları, artan işsizlik, artan enflasyon ve düşen yatırım ve kar oranları ile tanımlanmıştır. Örneğin 1960-1973 döneminde, yüzde 4.9 olan yıllık üretim artış oranı 1974-1979 döneminde yüzde 2.7'ye düşmüş; enflasyon oranı aynı dönemler için yüzde 4.1'den yüzde 9.7'ye yükselmiştir. Verimlilik artışı yüzde 3.8'den yüzde

1.6'ya gerilemiş, yatırım oranı yüzde 7.6'dan yüzde 2.3'e inmiş, işsizlik oranı yüzde 3.3'den yüzde 5.1'e yükselmiştir. Ticaretin büyüme oranı da yüzde 9.1'den yüzde 4.3'e düşmüştür **(OECD, 1991; Llewellyn ve Potter, 1991).**

Gelişmiş ülkelerde yaşanan ekonomik kriz, ekonominin durumuna yönelik geniş kapsamlı sorular sorulmasına ve izlenen politikaların sorgulanmasına neden olmuştur. Egemen görüş, 1970'lerdeki ekonomik krizin, geçmişte izlenen yüksek toplam talep ve tam istihdam politikaları, yüksek vergi oranları, cömert sosyal refah uygulamaları ve artan devlet müdaheleleri nedeniyle ortaya çıktığıdır **(OECD, 1987; Britton, 1991).** Çalışanların aşırı ücret taleplerinin enflasyonist baskıları ortaya çıkardığı; faktör ve mal piyasalarına katı kurallar getirilmesinin tasarruf etme, çalışma, yatırım yapma ve risk alma motivasyonunu gerilettiği ileri sürülmüştür. Giderek toplumda refah devleti kurumlarının hantallaştığı, bürokratikleştiği ve merkezileştiği yönünde güçlenen kanı, refah devletinin meşruiyetini geniş toplum kesimlerinin gözünde tartışılır duruma getirmiş, refah devletine yönelik meşruluk krizi ortaya çıkmıştır. Böylece, dünya ölçeğinde üretimin ve ticaretin düşmesine neden olan kriz, ekonomik yaşam alanından toplumsal ve politik alanlara sıçramıştır. Bu gelişmeler ekonominin yönetiminde devletin rolünün küçültülmesi lehinde ciddi bir taraftar oluşturmuştur.

Gelişmiş ülkelerdeki ekonomik kriz, yapısal uyum politikalarının uygulanmasının mazeretini oluşturmuş; İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemi politikalarından ciddi bir kopuş yaşanmıştır. Böylece, her türlü kaynak dağılımında var olan devlet-piyasa dengesi, seksenli yıllarda piyasa lehine değişmiştir. Kamu harcamalarının kısıtlanması veya kaldırılması, sosyal güvenlik ve sosyal refah programlarında kesinti yapılması, artan oranlı vergilendirmede indirim, tam istihdam politikalarının terki, sendikalara getirilen kısıtlamalar, esnek emek piyasalarının oluşturulması, kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi, yeniden yapılanmanın taşlarını oluşturmuştur. Yapısal uyumun serbestleştirme, kuralsızlaştırma ve özelleştirme politikaları; teknolojik değişim ile birlikte tüm dünyayı içeren küresel pazarı kaçınılmaz, bir ölçüde kontrol edilemez bir gerçek haline getirmiştir. Kar oranlarındaki düşüş ve şiddetlenen rekabet, teknolojik yeniliklerin yaratılması ve firma örgütleşmesinde yeni biçimlerin ortaya çıkmasını zorunlu kılarken; ulusal mal, hizmet ve finans piyasalarının serbestleştirilmesi; uluslararası sermaye akımlarının önündeki tüm idari ve yasal düzenlemelerin kaldırılması; ulusal üretim ve emek piyasalarının kuralsızlaştırılması da gerekmiştir. Ekonomik kriz, yapısal uyum politikalarını yaratırken, yapısal uyum programları da küresel bütünleşmeye yönelik eğilimi artırmış ve güçlendirmiştir. Yapısal uyum ve küreselleşme süreçleri karşılıklı bağımlı ve birbirini destekleyen süreçler olarak çalışmıştır.

Gelişmiş ülkelerin ekonomik krize tepki olarak izlediği daralmacı politikalar, gelişmekte olan ülkelerin dış ticaretini olumsuz etkilemiş, diğer taraftan dünya faiz oranlarının ani artışı da dış borç yüklerini artırmıştır. Gelişmekte olan ülkelerin önemli büyüklüklere ulaşan dış borç yükü, buna karşılık gelişmiş ülkelerden sağlanan kredilerin durması, gelişmekte olan ülkelerin yapısal uyum programlarına geçişte belirleyici unsur olmuştur. Kredi veren ülkelerin, ticari bankaların ve uluslararası finans kurumlarının yaptığı baskılar; bu ülkelerde daha önce uygulanan ekonomi politikalarının zaaflarıyla birleşince, yapısal uyum politikalarına geçiş gereksinimi yoğunlaşmış, gelişmekte olan ülkeler bu programları kabule zorlanmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde uygulanan yapısal uyum politikaları gelişmiş ülkelerde uygulananların tersine, devlet kontrolünde yönetilen sanayileşme politikalarından bütünüyle kopuş anlamına gelmiştir. Kamu sektörünün büyümenin motoru rolünü üstlendiği ithal ikameci modelin yanlış kaynak dağılımına neden olduğu, ekonominin istikrarsızlığa itildiği, ekonomik büyümenin düştüğü iddia edilmiştir **(Frenkel, Fanelli ve Rozenwurcel, 1993).** İthal ikameci sanayileşme stratejisinden ihracat öncülüğünde büyümeye geçiş yapan gelişmekte olan ülkeler; piyasa öncülüğündeki dönüşümü gerçekleştirecek kurumsal yeniden yapılanmaya yöneltilmişlerdir. Uyum politikalarıyla mal ve faktör piyasalarının serbestleştirilmesi, devlet kuruluşlarının özelleştirilmesi ve iç pazarın kuralsızlaştırılması hedeflenmiştir **(UN, 1991).** Yapısal uyum programlarının kapsamı ve derinliği, ülkelerin yaşadığı krizin boyutu, dış baskının yoğunluğu ve serbestleşme için çalışan yerli lobilerin gücüne bağlı olarak ülkeden ülkeye farklılaşabilmiştir.

YAPISAL UYUM, KÜRESELLEŞME VE SOSYAL SORUNLAR

Yapısal uyum tartışmaları, ağırlıklı olarak kaynak dağılımında verimlilik konusu üzerinde yoğunlaşmıştır. "Etkin kaynak dağılımı ekonomik refahın artırılmasının tek koşulu olup, bu koşulun sağlanması ancak tümüyle kuralsızlaştırılan serbest pazar ekonomisinden geçmektedir". Bu kurgu, sağlık, eğitim ve sosyal altyapıya ait tüm yatırımları, diğer yatırım harcamalarından farklı kabul etmemekte; pazar ekonomisinin arz talep koşullarına göre değerlenmelerini esas almaktadır. Bu alanlardaki tüm girişimlerin, finansal maliyet -zarar hesabı yönünden ele alındıklarında verimsiz oldukları ön kabulü; sosyal altyapının süreç içinde piyasa fiyatlarından maliyetlendirilerek özelleştirilmesini gerektirmektedir. Bu mantık doğrultusunda, istikrar ve uyum politikalarının, özellikle sosyal hizmet ve refaha yönelik kamu harcamalarının kısıtlanması veya azaltılmasını şart koşacağı; sağlık ve eğitimin ticari meta olarak kabul edileceği açıktır.

Benimsenen büyüme modeli çerçevesinde alınan ekonomik kararlar, ülkeler arasındaki ve içindeki eşitsizliği ve yoksulluğu güçlendirmiştir **(Jamal ve Weeks, 1988; Rodgers, 1989; Standing ve Tokman, 1991; Lee, 1996; Gilbert, 1997).** Latin Amerika, Afrika ve birçok Asya ülkesinde yoksulluk içinde yaşayan insan sayısı artmıştır. Birleşmiş Milletler, 1985 yılında yoksulluk içinde yaşayanları Asya için yüzde 43, Afrika için yüzde 49, Latin Amerika için yüzde 36 olarak hesaplamıştır **(UN, 1989).**

Latin Amerika'da bu oranın 1990 yılında yüzde 46'ya yükseldiği 1985'de 146 milyon olan yoksul sayısının 1996'da 50 milyon artarak 196 milyona ulaştığı, özellikle kentlerde yaşayan yoksul sayısında mutlak bir artış olduğu ifade edilmektedir **(ayrıntılı bilgi için bakınız, Gilbert, 1997)**. Meksika'da bir yaşın altındaki çocuklarda kötü beslenme ve kansızlıktan kaynaklanan ölümlerin on yıllardır azalırken, 1980'de yüzde 1olan ölüm oranının 1988'de yüzde 5'e yükselerek tekrar artışa geçmiş olması, yoksulluğun ortaya çıkardığı sorunların arttığına işaret etmektedir **(Brachet-Marquez ve Sherraden,1994)**.

İstikrar ve yapısal uyum programı uygulayan ülkelerde gelir dağılımı eşitsizlikleri artmıştır **(UNDP, 1993; UNCTAD, 1997)**. Seksenlerde izlenmeye başlanan yeni ekonomik modelin, ekonomik büyümeyi teşvik edeceği, böylece uzun dönemde yoksulluğu azaltacağı iddia edilmiştir. **(Edwards, 1995)**. Ancak yeni küresel kalkınma modelinin eşitsizlikleri artırmasının, modelin yapısal bir özelliği olduğuna da dikkat çekilmektedir **(Mittelman, 1994)**. Latin Amerika ülkeleri için Cordosa ve Helwedge (1992) yaptıkları çalışmada, Arjantin, Brezilya, Meksika, Peru, El Salvador, Puerto Riko ve Panama'da gini katsayısına göre gelir dağılımında eşitsizliğin arttığını göstermişlerdir. Yine Latin Amerika için yapılan bir çalışmada da, Brezilya'da eşitsizliğin hemen hemen değişmeden kaldığı, Arjantin, Şili, Uruguay, Venezuella, Kosta Rika ve Meksika'da arttığı saptanmıştır **(Gilbert, 1997)**. Türkiye'nin de bölüşüm ilişkilerinde en kötü durumda olan Brezilya, Güney Afrika, Şili ve Meksika'dan sonra beşinci sırada yer aldığı belirtilmektedir. Türkiye nüfusunun en zengin yüzde 20'si gelirin yüzde 54.9'una sahip olurken, en yoksul yüzde 20'nin payı yüzde 4.7 düzeyinde kalmaktadır **(Sönmez, 2000)**.

Uyum politikaları uygulamalarından sosyal grupların farklı düzeylerde etkilendikleri gözlenmektedir. Uygulanan ekonomik politikaların önemli bir ayağının düşük reel ücret olması, özellikle ücretli kesimlerin yoksullaşmasına yol açmıştır. Diğer taraftan kitle tüketimine yönelik mal ve hizmetlerde sübvansiyonun kaldırılması; sağlık, eğitim gibi alanlarda kullanıcı fiyatlarının getirilmesi veya artırılması eşitsizliği daha da güçlendirmiştir. Teknolojik gelişmenin çok sayıda işi yok etmesinin yanısıra, istikrarsız ekonomik büyüme ve daha esnek emek piyasalarının oluşturulması işsizlik riskini artırmıştır. İşsizlikteki artış, geçici ve yarı zamanlı istihdamla birlikte, enformel sektörün büyümesine, bu durum enformel sektördeki ücretlerin daha da düşmesine neden olmuştur **(Gilbert, 1997)**. Aile içinde daha fazla kişinin çalışmasına bağlı olarak ailenin yaşamını ancak sürdürebilecek olması, başka bir ifadeyle haneye daha fazla gelir kazandırma ihtiyacı, enformel sektör istihdamını artırmıştır. **(Hakkert ve Goza, 1989; Portes, 1990)** Yapısal uyum programının uygulandığı ülkelerde daha çok sayıda kadın ve çocuk çalışmaya başlamıştır **(Camargo ve de Barros, 1993; Grootaert ve Kanbur, 1995; Swaminathan, 1998; Mehra ve Gammage, 1999; Tzannatos, 1999)**. Nitekim Türkiye'de de 6-14 yaş grubu çocukların yaklaşık yüzde 5'i, 6-19 yaş grubu çocukların yüzde 18'i çalışmaktadır **(Türk İş, 2000)**. Baştaymaz'a göre, özellikle kırsal kesimden kente gelen aileler, ancak çocuklarının çalışmaları durumunda şehirde tutunabilmektedirler **(Taymaz, 1998)**. Kadın çalışan sayısının enformel sektördeki artışı, bir taraftan ailelerin yeni gelir kaynağı arama stratejisinin bir parçası diğer taraftan da, firmaların maliyetlerini düşürebilme stratejilerinin bir parçası olmuştur. **(Ecevit, 1998)**. Enformel sektörün rekabete dayalı üretim yapan firmalar yönünden esnek üretim örgütlenmesine olanak tanıması, ayrıca yoksulluğu hafifletmede çare olarak değerlendirilmesi; yapısal uyum programı uygulayan ülkelerde enformel sektörün daha da genişleyeceğine işaret etmektedir. Çalışmayı kuralsızlaştırmayı, büyüme ve yoksulluğu azaltmanın anahtar değişkeni olarak gören yeni liberal zihniyet, toplumun çok daha geniş kesimlerini çok daha güvencesiz, geçici, yarı zamanlı ve informel sektörde çalışmaya iterek, çalışanların kaygılarını büyütmektedir.

Küreselleşme sürecinde, küresel yönelimli firmalar sendikaları güçsüzleştirme, ücret maliyetlerini düşürme ve iş organizasyonu üzerindeki kontrollerini artırma olanağını bulmuştur. Ancak bu süreç, çalışanlar ve hükümetlerin alanını daraltmakta, var olan sosyal dokuyu bütünüyle olumsuz etkilemektedir. Ayakta kalma stratejisinin bir parçası olarak artan enformelleşme, istihdam olanaklarının peşinde göç eden insanların sayısındaki artış, köktenci ve aşırı uçlara dayanan hareketlerin güçlenmesi, geniş toplum kesimlerince umutların her geçen gün daha da yitirilmesi, giderek sosyal uyum ve siyasi istikrarı tehlikeye sokmaktadır. Hükümetlerin sosyal harcamalarına ayırdıkları payı sürekli azaltmaları, ayrıca sunulan hizmetlerin kalitesindeki gerilemeler, beşeri sermayede ciddi kayıplara yol açmaktadır. Örneğin Türkiye'de sağlık harcamalarının GSYİH içindeki payı 1975'de yüzde 3.5 iken 1985'de yüzde 2.8'e gerilemiş, 1992'de yüzde 4.1'e ulaşmış, 1999'da yüzde 2.7'e inmiştir **(Türk İş, 1997, 2000)**. Eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payına baktığımızda da, 1980'de yüzde 3.9'den 1989'da yüzde 3.7'e, 1997'de yüzde 2.7'e indiği gözlenmektedir **(Ercan, 1997)**. Yapısal uyum politikalarının Türkiye'de eğitime ayrılan payı daraltmanın ötesinde, eğitimin kalitesinde de gerilemeler ortaya çıkardığı saptanmıştır **(Kasnakoğlu ve Erdil; 1994)**. Eğitim kalitesinin, düzeyinin ve miktarının düşmesinin, ülkenin uzun dönemli gelişme çabalarına sekte vuracağı açıktır. Eğitim kalitesindeki düşüş, uzun dönemde kalkınmayı sadece beşeri sermayedeki düşüş nedeniyle olumsuz etkilemeyecektir. Eğitim kalitesi, aynı zamanda, hanebaşına düşen gelirin de belirleyicilerinden biridir. Gelirin düşme olasılığı, beslenme ve sağlık düzeyinin de olumsuz etkileneceğine işaret etmektedir. Emek gücünün üretkenliğini artıran sağlık, eğitim gibi harcamalardan kısmak, uzun vadede ülkenin kalkınma çabalarını zora sokacaktır.

Küreselleşme süreci gelişmiş ülkeler leyhine gelir dağılımını yeniden düzenlemekle birlikte, bu ülkelerde de gelir eşitsizliklerinin arttığı, hatta bazı ülkelerde yoksulluk oranının yükseldiği gözlenmektedir **(Phillips 1991;**

Baltho, 1992; Hutton, 1995). İngiltere'de 1974 yılında yüzde 9.4 olan yoksulluk sınırının 1983'de yüzde 11.9'a, 1988'de yüzde 20'ye yükseldiği belirtilmektedir **(Millar, 1991).** Yeni küresel kalkınma modelinin eşitsizlikleri artırdığı gerçeği, Dünya Bankasını, programı uygulayan ülkeleri uyarmaya yöneltmiştir. Dünya Bankası, hükümetlerin uygun tedbirleri almamaları durumunda, zengin fakir arasındaki eşitsizliğin gelecek on yılda artacağına, yoksulluğun derinleşeceğine dikkat çekmektedir **(WB, 1995).** Dünya Bankası 2000/2001 yıllık kalkınma raporunda, ekonomik değişim sürecinde Avrupa ve Merkez Asya'da yoksulların oranının üç kat arttığını, dünyada 1.2 milyar kişinin uç düzeyde yoksulluk yaşadığını, yoksulluğun bir işareti olarak kötü beslenmenin arttığını ortaya koymaktadır. Dünya bankasının küresel düzeyde yoksulluğu azaltmaya yönelik stratejiler geliştirmesi, sorunun ağırlığına işaret etmektedir.

SONUÇ

Seksenli yıllarla birlikte uygulanmaya konulan yapısal uyum programları ve ekonomik kalkınma modelleri, geniş toplum kesimlerinin yaşam standartlarını düşürmüş, yoksulluğu yaygınlaştırmıştır. Kaynak dağılımında optimizasyonun devlet yerine piyasa aracılığıyla sağlandığı tezi; süreç içinde, devletin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde ekonomiye müdahelesinin azalmasıyla sonuçlanmıştır. Ekonomik krizden etkilenerek; uluslararası finans kurumları, ticari bankalar ve kredi veren ülkelerden destek aramak durumunda kalan ülkelerde, devletin gücü çok daha fazla azalmıştır. Devletin ekonomik ve sosyal alanlarda karar alma gücü sınırlanmış, en azından bir bölümü borç veren ülkelere ve kurumlara devredilmiştir. Vergilendirme, kamu harcamaları, para arzı ve faiz oranları, ücret politikaları ve sosyal koruma gibi alanlarda kamu politikalarının kapsamı ve etkenliği sürekli azalmıştır. Ekonomide özelleştirmenin, pazar oluşumunun, enformelleşmenin artışı ve ekonominin giderek uluslararası bir nitelik kazanması; ekonominin artan oranda devletin doğrudan kontrolünün dışına çıktığına işaret etmektedir. Ekonomik yaşamda hukuk dışılığın arttığı yönündeki iddialar, devletin gücünü sarsmaktadır.

Yapısal uyum sürecinde yaşanan gelişmelerin bir bölümü, sosyal dayanışma ve kalıcı büyüme kapasitesine karşı ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Sosyal dayanışma, geniş toplum kesimlerinin paylaşacağı ulusal hedefler etrafında sağlanabilir. Bu hedefler arasında öncelikle yer alması gereken; kemer sıkma politikalarının neden olduğu yükün ve ekonomik büyümenin sağladığı avantajların toplum katmanları arasında eşit dağıtılmasıdır. Üretken kaynaklara, istihdama ve sosyal hizmetlere ulaşmada eşit fırsatlar sağlanmalıdır. Ülkemizin pratiği, ekonomik büyüme oranında ve büyümenin istikrarında belirleyici unsurlardan birinin, hatta en önemlisinin sosyal dayanışma olduğunu açıkça göstermektedir.

Ekonominin kaynaklarını kullananların sorumluluklarının bilincinde olmaları, kaynakların israfında hesap verme zorunlulukları bulunmaktadır. Serbest piyasa paradigmasının aksine, ülkeler arasında kalkınma ve refahı ölçen göstergeler arasında bir yakınlaşma bulunmamaktadır. Gelir eşitsizlikleri ve yoksulluktaki artış, sosyal ve politik istikrarı olduğu kadar büyümeyi de tehdit etmektedir. Daha eşit gelir dağılımının daha yüksek büyüme sağladığı yönünde deliller mevcuttur **(Alesina ve Rodrik, 1994).** Özellikle eğitim ve sağlık sektörleri uyum politikalarına kurban edilemeyecek kadar önemlidirler. Bu sektörlerin ekonomik performans için taşıdıkları önemi unutmadan, sektörleri koruyacak ve geliştirecek seçenekleri oluşturmamız gerekmektedir. İstikrar ve uyum politikalarının sosyal dengesizlikleri gözeten ve istikrarlı büyüme temelini inşa edecek bir yapıya yönelmeleri gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Alesina, A. ve D. Rodrik (1994), "Distributive Politics and Economic Growth", *Quarterly Journal of Economics,* c,109, no.2

Baştaymaz, T. (1998), "Günümüzde Geleceğimizi Karartan Bir Problem: Çalışan Çocuklar", *Mercek,* yıl.3, no.12.

Boltho, A. (1992), *Growth, Income Distribution and Household Welfare in the Industrialised Countries Since the First Oil Shock,* Innocenti Occasional Papers, Florance: UNICEF.

Brachet-Marquez, V. ve M.S. Sherraden (1994), "Political change and the Welfare State: The Case of Health and Food Policies in Mexico (1970-93)", *World Development,* c.22

Britton, A. (1991) *Economic Growth in the Market Economies, 1950-2000,* Economic Comission for Europe Discussion Paper No.1, New York: United Nations.

Camargo, J. M. ve R.P. de Barros (1993), "Poverty in Brazil: A Challenge for the Future" M. Kinzo (Ed) *Brazil, the Challenges of the 19990s,* : London: Institute of Latin American Studies

Cardosa, E. ve A. Helwege (1992), "Below the Line Poverty in Latin America" *World Development,* c.20, no.1.

Ecevit, Y. (1998), "Küreselleşme, Yapısal Uyum ve Kadın Emeğinin Kullanımındaki Değişmeler",

F.Özbay (ed.), *Küresel Pazar Açısından Kadın Emeği İstihdamındaki Değişimler Türkiye Örneği,* İstanbul: İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı.

Edwards, S. (1995), *Crisis and Reform in Latin America: From Despair to Hope,* Oxford:Oxford University Press.

Ercan, F. (1997), "Neo-Liberalizn ve Yapısal Uyum Politikalarının Eğitim Hakkı Üzerindeki Etkileri", *Türk-İş Yıllığı '97, 1990'ların Bilançosu Değerlendirme Yazıları* içinde, c.2.

Frenkel, R., J. M. Fanelli ve G. Rozenwursel (1993), "Growth and Structural Reform in Latin America:

Where We Stand", no.62. Ghai, D. (ed.) (1991), *The IMF and the South: The Social Impact of Crisis and Adjustment,* London: Zed Books.

Gilbert, A. (1997), "Poverty and Social policy in Latin America", Social Policy andAdministration, c.31. no.4 December.

Grootaert, C. ve R. Kanbur (1995), "Child Labour: An Economic Perspective", International Labour Review, c.134, no.2.

Hakkert, R. ve F.W. Goza, (1989), "The Demografic Consequences of austrity in Latin America", W. L.

Canak (ed.) Lost Promises: Debt, Austerity,and Develoment in Latin America, Oxford: Westview Press.

Horton, S. (1999), "Marginalization Revisited: Women's Mareket Work and Pay,and Economic

Development", World Development, c.27, no.3 .
Hutton, W. (1995), The State We're in, London: Cape

Jamal, V. ve J.Weeks (1988), "The Vanishing Rural Urban Gap in Sub-Saharan Africa", International Labour Review, c.127, no.3.

Kasnakoğlu, Z. ve E. Erdil (1994), "Trends in Education Expenditures in Turkey: 1975-91", ODTÜ Geliºme Dergisi, c.21, no.4.

Koray, M. ve A. Topçuğlu (1995), Sosyal Politika, Üçüncü Baskı Burs: Ezgi Kitabevi

Lee, E. (1996), "Globalization and Employment: Is Anxiety justified?" International Labour Review, c.135, no.5.

Llewellyn, J. ve S. J. Potter (eds.) (1991), Economic Policies for the 1990s, Oxford: Blackwell.

Mehra, R ve S. Gammage (1999), "Trends, Countertrends, and Gaps in Women's Employment", World Development, c.27, no.

Meller, P. (1991), "Adjustment and Social Cost in Chile during the 1980s", World Development, c.19.

Millar. J. (1991) 'Bearing The Cost', S.Becker (ed.), Windows of Opportunity: Public Policy and the Poor içinde, London: CPAG.

Mittelman, J.H. (1994), "The Globalisation Challenge: Surviving at the Margins" Third World Quarterly, c.15.

OECD (1987), Structural Adjustment and Economic Performance, Paris. (1991), Historical Statistics 1960-1989, Paris.

Ongun, T. (1999), İstikrar ve Yapısal Uyum: Temel Kavramlar ve Metodoloji", Türk-İş Yıllığı '99, Yüzyıl/ Binyıl Biterken Dünyada ve Türkiye'de Durum içinde, c.2.

Petrol-İş, (1995), '93-'94 Petrol-İş, Petro-İş Yayın no.36.

Petrol-İş, (2000), '97-'99 Petrol-İş, Petro-İş Yayın no.58.

Phillips,K. (1991), The Politics of Rich and Poor: Wealth and

The American Electorate in Reagen Aftermath, New York: Harper Perennial.

Portes, K. (1990), "Latin American Urbanization during the Years of The Crisis", Latin American Research Review, c.25.

Rodgers, G. (ed.) (1989), Urban Poverty and the Labour Market, Genova: ILO.

Singh, A. (1991), "Labour Markets and Structural Adjustment: A Global View", G.Standing ve V.

Tokman (eds), Towards Social Adjustment: Labour Market Issues in Structural Adjustment içinde, 1991,Geneva: ILO.

Sönmez, M. (2000), "Gelir Eşitsizliği: Beş Büyük Sanayi Kentinin Profili", '97-'99 Petrol- İş içinde, Petro-İş Yayın no.58.

Stalling, B. (ed.) (1995), Global Change, Regional Response: The New International Context of Development, Cambridge: Cambridge University Press.

Standing, G. (1989), European Unemployment, Insecurity and Flexibility: A Social Dividend Solution, Working Paper, Geneva:ILO

Standing, G.ve V. Tokman (eds) (1991), Towards Social Adjustment: Labour Market Issues in Structural Adjustment, Geneva: ILO.

Stewart, F. (1991), "Many Faces of Adjustment", World Development, c.19, no.12.

Swaminathan, M. (1998), "Economic Growth and the Persistence of Child Labor: Evidence From an Indian City", World Development, c.26, no.18.

Türk-İş (1999), Türk-İş Yıllığı '99, 1997'den 1999'a Değişimin Dinamikleri, c.1.

Türk-İş (1997), Türk-İş Yıllığı '97, 1990'ların Bilançosu Değerlendirme Yazıları , c.2.

Tzannatos, Z. (1999), "Women and Labor Market Changes in the Global Economy: Growth Helps, Inequalities Hurt and Public Policy Matters", World Development, c.27, no.3.

UN (1989), 1989 Report on the World Situation, New York.

UN (1991), Economic Stabilization Programmes in Developing Countries, Report of The Secretary General, General Assembly, Forty-sixth session, Item 78 of The Provisional Agenda, September

UNDP (1992), Human Development Report, New York: Oxford University Press.

UNDP (1993), Human Development Report, New York: Oxford University Press.

UNDP (1996), Human Development Report, New York: Oxford University Press.

World Bank (1994), Poverty in Colombia, Washington DC.

World Bank (1995), World Development Report, Washington DC.

World Bank (2000), World Development Report, Washington DC.

Zattler, J. (1993), "Adjusting Adjustment: Supply Response and Sequencing of Reform Policies", Intereconomics, November/December